

Det mest diskutabile i bogen er de begreber, der bruges om sociale afvigelser. Jacques Blum skriver s. 13-14 "I det følgende skal vi beskæftige os med mange grupper af mennesker i Danmark – mennesker, der af den ene eller anden grund er blevet "stemplet" som problematiske og dermed udtrykker et problem i samfundet". Lidt længere henne kaldes denne problematiske gruppe for de "aparte". Blum gennemgår dernæst en række begreber omkring normalitet og afvigelse, og ender med at vælge Goffmans stigmabegreb som overbegreb. S. 18 hedder det, at stigmabegrebet anvendes som gennemgående kriterium for hvem der er "aparte". Dette valg bliver imidlertid et problem, fordi flere af kapitlerne handler om, at afvigelser bliver normale. Det gælder for eksempel alkoholisme og medicinforbrug og det gælder også ungdomskriminalitet. Problemet er altså, at Blum med stigmabegrebet "de aparte" vælger et af de allerstærkeste sociologiske afvigelsesbegreber, som er helt ude af trit med en række af de fænomener, der behandles.

Denne tankegang omkring "stempling" og stigma præger i al for høj grad vurderingerne rundt omkring i bogen. Eksempelvis hedder det om de personer, der søger alternative behandlingsformer for psykiske problemer, at de "formentlig ofte netop gør det for at undgå stempling".

Det havde efter min mening gjort bogen betydeligt mere interessant, hvis man i stedet havde anvendt et mere finmasket begrebsapparat omkring normers udvikling, ændringer i sanktionsgrader og sanktionsformer. Ligeledes burde man have beskæftiget sig med en skelnen mellem mere uformelle sanktionsprocesser og det officielle sanktions-/behandlingssystem. I mange tilfælde har man netop at gøre med, at en bestemt form for adfærd (for eksempel højt alkoholforbrug) praktisk taget ikke "uformelt" betragtes som en afvigelse, men til gengæld kan komme til at repræsentere et stort offentligt problem, fordi der kræves et stort behandlingsapparat i forbindelse med alkoholskader.

Min samlede vurdering af bogen er, at den har et væld af interessante tal og tankevækkende eller modsigelsesvækkende vurderinger, men at Jacques Blum i for høj grad har ladet sig fange af den smarte ide at bruge H.C. Andersens historie om den "aparte" grimme ælling som ledemotiv. Resultatet er blevet, at der savnes en overordnet diskussion af de normprocesser (for eksempel anomiske), som foregår i samfundet. Stigmabegrebet er alt for snævert til at fange disse processer.

Nils Mortensen

Hans Branner, Gregers Friisberg og Søren Kolstrup, *Samfundskundskab 2*, København: Samfundsfagsnyt, 1983, 320 s.

Bogen sigter på "at skabe et relevant grundlag for historieundervisningens samfundskundskabsdel", men efter erfaringerne med del 1 forventes det, at den "i lige så høj grad vil blive anvendt af samfundsfaglærere både i HF og på grenen" (p. 9). Der behandles fem emner: kriminalitet, løn og arbejdsmarked, krisepolitik, dansk sikkerhedspolitik og endelig de politiske partier.

Bogens hovedsigte forklarer det meget heterogene emnevalg, der dog forekom-

Det mest diskutabile i bogen er de begreber, der bruges om sociale afvigelser. Jacques Blum skriver s. 13-14 "I det følgende skal vi beskæftige os med mange grupper af mennesker i Danmark – mennesker, der af den ene eller anden grund er blevet "stemplet" som problematiske og dermed udtrykker et problem i samfundet". Lidt længere henne kaldes denne problematiske gruppe for de "aparte". Blum gennemgår dernæst en række begreber omkring normalitet og afvigelse, og ender med at vælge Goffmans stigmabegreb som overbegreb. S. 18 hedder det, at stigmabegrebet anvendes som gennemgående kriterium for hvem der er "aparte". Dette valg bliver imidlertid et problem, fordi flere af kapitlerne handler om, at afvigelser bliver normale. Det gælder for eksempel alkoholisme og medicinforbrug og det gælder også ungdomskriminalitet. Problemet er altså, at Blum med stigmabegrebet "de aparte" vælger et af de allerstærkeste sociologiske afvigelsesbegreber, som er helt ude af trit med en række af de fænomener, der behandles.

Denne tankegang omkring "stempling" og stigma præger i al for høj grad vurderingerne rundt omkring i bogen. Eksempelvis hedder det om de personer, der søger alternative behandlingsformer for psykiske problemer, at de "formentlig ofte netop gør det for at undgå stempling".

Det havde efter min mening gjort bogen betydeligt mere interessant, hvis man i stedet havde anvendt et mere finmasket begrebsapparat omkring normers udvikling, ændringer i sanktionsgrader og sanktionsformer. Ligeledes burde man have beskæftiget sig med en skelnen mellem mere uformelle sanktionsprocesser og det officielle sanktions-/behandlingssystem. I mange tilfælde har man netop at gøre med, at en bestemt form for adfærd (for eksempel højt alkoholforbrug) praktisk taget ikke "uformelt" betragtes som en afvigelse, men til gengæld kan komme til at repræsentere et stort offentligt problem, fordi der kræves et stort behandlingsapparat i forbindelse med alkoholskader.

Min samlede vurdering af bogen er, at den har et væld af interessante tal og tankevækkende eller modsigelsesvækkende vurderinger, men at Jacques Blum i for høj grad har ladet sig fange af den smarte ide at bruge H.C. Andersens historie om den "aparte" grimme ælling som ledemotiv. Resultatet er blevet, at der savnes en overordnet diskussion af de normprocesser (for eksempel anomiske), som foregår i samfundet. Stigmabegrebet er alt for snævert til at fange disse processer.

Nils Mortensen

Hans Branner, Gregers Friisberg og Søren Kolstrup, *Samfundskundskab 2*, København: Samfundsfagsnyt, 1983, 320 s.

Bogen sigter på "at skabe et relevant grundlag for historieundervisningens samfundskundskabsdel", men efter erfaringerne med del 1 forventes det, at den "i lige så høj grad vil blive anvendt af samfundsfagslærere både i HF og på grenen" (p. 9). Der behandles fem emner: kriminalitet, løn og arbejdsmarked, krisepolitik, dansk sikkerhedspolitik og endelig de politiske partier.

Bogens hovedsigte forklarer det meget heterogene emnevalg, der dog forekom-

mer upraktisk. Lærer og elever er bundet, selv om der vel kunne være interesse-mæssige grunde til at fravælge et eller flere kapitler, og under alle omstændighe-der er et fravalg tænkeligt ud fra en kvalitetsmæssig betragtning. Emnevalget må betyde en for begrænset anvendelighed i introduktionsundervisning uden for gymnasiet og HF, og selv her må den strenge tematiske opbygning føles utilfreds-stillende.

Gregers Friisbergs og Søren Kolstrups kapitel 1, om kriminalitet, er en veldis-poneret og usædvanlig afrundet fremstilling af denne problemkreds. Efter en ind-ledende redegørelse for kriminalitetens omfang og udvikling behandles kriminali-tetsteorier og specielle kriminalitetsformer, og kapitlet afrundes med en fyldig be-handling af sociale sanktioner og straf. Der er en god balance mellem relevant statistik, teori og tekstuddrag. Man bliver helt sentimental ved gensynet med kor-tet over kriminalitetens udbredelse i 1930ernes Chicago, men den teori, der illu-streres herigennem, hører vel kun hjemme i langt mere omfattende fremstillinger. Det må klart betegnes som en proportionsforvrængning, når den medtages på be-kostning af både stemplingsteori og for eksempel Cloward og Ohlin. Nogle få si-ders udvidelse af teoriafsnittene samt en skarpere strukturering af forskelle og lig-heder ikke mindst mellem teorierne om ungdomskriminalitet var ønskelig og hav-de ikke sprængt bogens rammer. Og var kapitlets 74 sider blevet forøget med en tredjedel eller halvdelen og udgivet selvstændigt, havde vi haft den stærkt savne-de introduktionsbog om kriminalitet.

I kapitel 2 beskæftiger Friisberg sig med løn og arbejdsmarked. Der er her tale om en yderst sober, men også traditionel økonomisk samfundsbeskrivelse, sted-vis krydret med politologiske betragtninger. Kapitlet er vellykket, om end en lidt større stringens i præsentationen og brugen af de økonomiske begreber var ønske-lig.

Derimod har Friisberg ikke haft helt den samme heldige hånd ved behandling af krisepolitik i det følgende kapitel. Visse steder er man næsten ved at drukne i tal og navnlig udvalgte tekster. Det indbygger en hurtig forældelse. De konkrete eksempler på krisepolitik hentes i 1930erne og 1980erne, men hvorfor dog ikke bruge et par sider på den mellemliggende udvikling? Nutidens studenter er ikke just tynget af historisk viden, og 1960ernes helhedsløsning var trods alt det første egentlig forsøg på indkomstpolitik i Danmark.

Emnet krisepolitik lader sig naturligvis ikke behandle, uden at elementær na-tionaløkonomisk teori inddrages. Og her svigter kapitlets teoriafsnit. De få be-mærkninger om finanspolitik er en utilladelig forsimpning, og afsnittet om penge-politik formår end ikke at afgrænse dette emne rimeligt. Hvorfor fortsættes ske-maet p. 153 over en stigende rentes kriseskabende virkning ikke med: faldende rente, stigning i de rentefølsomme investeringer, stigende indkomster osv? Fi-nans- og pengepolitik lader sig ikke fremstille uden i det mindste helt enkle for-melle modeller og slet ikke gennem betragtninger som: "...en milliardpengeud-pumpning, som vil underminere pengenes værdi. Priserne vil stige" (p. 155). Der tages ikke yderligere forbehold, og tankegangen må da henføres til før-keynesi-ansk økonomi eller moderne kvantitetsteori i form af forsimplet monetarisme. Den adskiller sig netop ikke fra det, der med en misvisende betegnelse kaldes den gamle liberalisme, ved at "hvis man kan kontrollere pengemængden i samfundet,

kan man kontrollere inflationen" (p. 155). Det mente den klassiske kvantitetsteori så sandelig også, og det var ikke mindst sådanne betragtninger, Keynes gjorde op med.

Der gøres nu et både emnemæssigt og kvalitetsmæssigt spring til Branners kapitel om dansk sikkerhedspolitik. Fire delemner behandles, nemlig sikkerhedspolitikens tilblivelse, Danmark og NATO, atomkrigstruslen og våbenkapløbet samt sikkerhedspolitikens handlemuligheder. Inden for rammerne af 70 sider kan det næppe være mere velvalgt, og kapitlet er i det hele taget præget af en forbillig balance mellem teoretiske redegørelser, konkrete diskussioner og velvalgte tekster.

Lad det være sagt lige ud: Friisbergs sidste kapitel om de politiske partier bør ikke bruges i undervisning. Det burde aldrig have været trykt og er helt uanvendeligt som undervisningsgrundlag – selv som afskrækkende eksempel i metodeundervisning, idet ophobningen af fejl vil virke konstrueret. Kapitlet begynder med en tabel over "de politiske partiers stemmeandele 1953-81 og mandatfordelingen i 1981". Lad gå, at der kun blev plads til valgene 1964-1981, og at mandatfordelingen i hovedspalten er uden årstal. Begge dele er dog kun groft sjuskeri. At forspalten derimod kun indeholder 13 partier til trods for, at i alt 17 partier opstillede i perioden 1964-81, er en grov fejl. Liberalt Centrum opnåede endog i 1966 2,5 pct. af stemmerne og fire pladser i Folketinget. Der burde således have været 153 oplysninger om partiernes relative stemmeandele ved de ni valg. Nu er der kun 117, og heraf er de 92 forkerte. Samtlige oplysninger i perioden 1964-75 er fejlagtige, og det samme gælder 10 af de i alt 13 oplysninger for 1977. 51 af de nævnte fejl er forkerte taloplysninger, medens 41 er en fejlagtig anvendelse af statistisk signatur. Såfremt forfatteren ville bruge en hjemmelavet signatur, burde dette være angivet, hvad det ikke er, og den burde være anvendt entydigt, hvad den heller ikke er.

Hovedkilden til tabellen er en sekundærkilde. Den efterfølgende figur 1 er derimod uden kildeangivelser. Det ville ellers have været rart at kende kilderne for forfatterens beregninger, især da de af uforklarlige grunde kun er ført frem til 1977. Det kunne da ikke tænkes, at figuren er stjålet uden kildeangivelse? Det er set før i bøger fra Samfundsfagsnyt.

Efter en kort og ret usystematisk præsentation af politiske ideologier omtales visse danske politiske partiers "centrale programpunkter". Hvad udvælgelseskriteriet er, forbliver en gåde. I 1981 opstillede således 13 partier ved folketingsvalget, hvoraf 9 blev repræsenteret. I afsnittet omtales 11. Også den kvantitative disponering af afsnittet springer i øjnene. På grundlag af en hurtig opmåling af tekstmillimeter viser den relative fordeling sig at være som følger:

Parti	Pct. tekst
Socialdemokratiet	22
VS, CD, Venstre	13-14
SF, KrF, Konservative, Fremskridtspartiet	6-8
DKP, Radikale Venstre, Retsforbundet	3

Her må være anvendt en tavle over tilfældige tal.

Partiernes vælgergrundlag behandles nu over fire sider. Valget i 1973 betegnes med rette som et opbrud "fra det traditionelle billede". Men billedet i tabel 2 (p. 310) forestiller forholdene i 1957. Hvorfor dog ikke bringe 1971-tal? Samfundets sociale og økonomiske struktur var ændret voldsomt siden 1957 og følgelig – som så ofte dokumenteret – også vælgernes fordeling på partier inden for stillingsgrupper. Den egentlige tekst slutter med en halv side om vælgeradfærdsteori. Det påpeges, at social klasse og andre baggrundsvariable kan have betydning, og det samme gælder noget, der kaldes partivalgsmotivation. Det viser sig at være én af motivationskategorierne fra Michigan-skolen, tilmed udtrykt ved en operationalisering. Kilden er let genkendelig, men man må betegne det som en venlighed over for Ole Borre, at der i denne sammenhæng ikke er henvist til kapitel 3 i *Vælgere i 70'erne*.

Bogen spænder således kvalitetsmæssigt over hele spektret: fra det fremragende til det helt uacceptable.

Ole Tonsgaard

Sidsel Eriksen m.fl. (red.), *Socialhistorie og samfundsforandring*, Århus: Forlaget Historie, 1984, 260 s., 131,75 kr.

Da der ikke er udpræget enighed om, hvad socialhistorie er, bør være eller eventuelt kunne blive, er det naturligvis interessant at se, hvorledes denne nye bog overhovedet nærmer sig sit centrale begreb.

I forlængelse af de noget upræcise bud i *Dansk social historie 1-7* (Gyldendal 1979-82) fulgte i forskellige anmeldelser og diskussioner (væsentligst vel *Den jyske Historiker*, nr. 23-24, 1982) nogle forsøg på en indkredsning, der dog ikke i alle tilfælde var præget af hverken præcision eller ambition (således DJH, 23-24, p. 6). Vigtigst i dén sammenhæng var Jens Chr. Manniches forsøg på at identificere to hovedelementer i begrebet, dels det samfundsstrukturelle med hovedvægten bevidst lagt på klassers eller sociale gruppers indbyrdes forhold, dels det, man nu ofte kalder hverdagslivets historie, og som tidligere som regel gik under betegnelsen kulturhistorie (DJH, 23-24, p. 177); det er en opdeling, som også hyppigt ses i den internationale litteratur.

Redaktionsgruppen bag den nye bog fra Forlaget Historie består af Sidsel Eriksen, Per Ingesman, Mogens Melchiorson og John Pedersen, alle historikere fra Aarhus Universitet. Gruppen har – meget forståeligt – forsøgt af arbejde sig frem til et socialhistoriebegreb, som dels kunne løse nogle af de tidligere konstaterede definitions-mæssige problemer, dels ville kunne fungere som udgangspunkt for forfatterne i den foreliggende bog. Udgangspunktet har blandt andet været nogle overvejelser af Aksel E. Christensen i *Historisk Tidsskrift* (Bind 81, 1982, pp. 443ff), som redaktionsgruppen tilslutter sig. Det gælder således opfattelsen af socialhistoriens område som "det enkelte menneskes indbygning i de sociale fællesskabers sammensatte mønstre under skiftende strukturer gennem tiderne". Det lyder jo meget kønt, men spørgsmålet er, om ikke dette er et så bredt socialhistorie-